

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

БАДІЦА Марина Володимирівна

УДК 378:[37:373.2]:74

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО ХАРАКТЕРУ
У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор
СУХОРУКОВА Галина Вікторівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри дитячої творчості.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТИМЕНКО Володимир Петрович,
Національна академія педагогічних наук України,
вчений секретар Відділення професійної освіти
і освіти дорослих;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОЛЕСНИК Наталія Євгенівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри естетики, етики
та образотворчого мистецтва.

Захист відбудеться 11 грудня 2014 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий 10 листопада 2014 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток України, вибір курсу на демократизацію суспільства та входження до європейського освітнього простору передбачає впровадження європейських норм і стандартів у вищу освіту. Стратегія модернізації освіти полягає в передачі та збереженні культурних і естетичних цінностей, що зміцнюють культурне розмаїття світу.

Стратегічною метою педагогічної освіти визначено формування освіченої, творчої особистості, здатної працювати в колективі та нестандартно розв'язувати поставлені перед нею завдання.

У системі вищої освіти питання якісної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів набувають особливої значущості у зв'язку з реалізацією закону «Про вищу освіту», змісту Педагогічної Конституції Європи, державної програми «Освіта» (Україна XXI століття), національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, державної програми щодо виявлення і підтримки обдарованої молоді, положень світової конференції з мистецької освіти «Створення творчого потенціалу для XXI століття». У контексті сучасної особистісної і компетентісної парадигми освіти актуалізується проблема формування активного ініціативного творчого «образу» суб'єкта педагогічного процесу з конкурентними перевагами – людини обізнаної, культурної, вмілої; готової до творчого виконання соціальних замовлень інформаційного суспільства.

У сучасній науковій літературі проблема творчості розглядається у філософському (В. Андрущенко, Н. Бердяєв, А. Бергсон та ін.), психологічному (С. Грузенберг, Є. Ільїн, В. Клименко, В. Моляко, З. Решетова, В. Роменець, О. Туриніна та ін.) та педагогічному (Н. Гузій, М. Лазарєв, Л. Мільто, М. Поташник та ін.) аспектах.

Різні аспекти проблеми підготовки творчого вчителя знайшли своє відображення в роботах В. Бондаря, В. Загвязинського, В. Кан-Калика, Н. Кічук, Н. Нікандрова, С. Сисоєвої, В. Сухомлинського та ін. Проблеми професійної підготовки фахівців дошкільного профілю висвітлені в працях Ш. Амонашвілі, Л. Артемової, Г. Беленької, О. Богиніч, З. Борисової, Л. Загородньої, Н. Левінець, І. Луценко, М. Машовець, І. Мордоус, Г. Підкурғанної, Т. Поніманської, Г. Сухорукової та ін.

Низка досліджень присвячена загальним і специфічним особливостям художньої творчої діяльності та впливу мистецтва на розвиток особистості, в тому числі педагогів, учнів та студентів (Т. Андрущенко, Л. Галаманжук, Є. Громова, Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Кардашова, Н. Колесник, В. Кузь, Л. Масол, Е. Нальде, Г. Падалка, О. Поліщук, О. Рудницька, Н. Тализіна, В. Тименко, О. Хижна, О. Шевнюк та ін.).

Стратегія освітньо-культурного синтезу у значній мірі реалізується у процесі формування творчих умінь образотворчого характеру відповідно до змісту професійних компетенцій майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, відображених у державних стандартах підготовки бакалавра за спеціальністю «Дошкільна освіта». Зміст художньо-педагогічних і творчих художніх умінь як здатності педагога до творчої організації процесу навчання, розкрили у своїх

роботах В. Кузін і В. Ружицький. Різні підходи до формування творчих умінь у процесі професійної підготовки педагогів на засадах співтворчості сформульовані у наукових працях А. Акімова, Н. Голоти, В. Гущенко, О. Дикухи, Н. Єсіної, І. Зязюна, У. Ібрагімова, В. Клименко, Л. Кондрашової, Н. Маханькової, В. Романенко, І. Самсонової, О. Сидоренка, С. Сисоевої, Л. Трубіної, Т. Шаменкової та ін.

Враховуючи незаперечну цінність здобутків учених, зазначимо, що питання формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів не знайшло донині ґрунтовного висвітлення. Вивчення цього питання надало можливості виокремити ряд суперечностей між:

– законодавчим та програмно-методичним забезпеченням у дошкільній освіті формування творчих умінь образотворчого характеру й недостатністю дослідження означеної проблеми як у теоретичному, так і в практичному плані;

– реально існуючими формами й методами формування творчих умінь у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів і появою нових технологій у практиці вищої школи;

– зростанням вимог суспільства до якості дошкільної освіти й недостатнім рівнем сформованості творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Це зумовило спрямування педагогічного пошуку на процес формування у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів творчих умінь образотворчого характеру. Проте не розкритими залишаються такі суттєві характеристики досліджуваного феномену, як його різновиди, структурні компоненти й показники, не визначені оптимальні педагогічні умови, що забезпечують результативність формування цієї групи творчих умінь, не представлено технологію їх формування.

Соціальна значущість, актуальність проблеми та недостатнє її наукове висвітлення у педагогічній теорії та практиці зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження відповідає тематичному плану наукових досліджень Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за науковим напрямом «Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки вчителів» (протокол № 5 від 27 січня 2004 року), Криворізького педагогічного університету за напрямом «Способи і форми представлення педагогічних знань у змісті педагогічної підготовки студентів педагогічних університетів (наказ МОН України № 654 від 16 листопада 2005 року; державний реєстраційний № 0106V001992), кафедри педагогіки Криворізького педагогічного університету за напрямом «Теоретичні основи підготовки студентів до творчої професійної діяльності в умовах педагогічного вузу» на замовлення Міністерства освіти і науки України (державний реєстраційний № 2-96).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 11 від 31 травня 2007 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 7 від 25 вересня 2007 року).

Мета дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці структурно-функціональної моделі формування

творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Відповідно до мети були визначені **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми в філософській, психолого-педагогічній та науково-методичній літературі.

2. З'ясувати сутність та конкретизувати функціонально-операційний склад «творчих умінь образотворчого характеру»; визначити їх різновиди, критерії оцінювання, показники прояву та рівні сформованості.

3. Науково обґрунтувати та експериментально перевірити структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру.

4. Розробити методичні рекомендації з формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – процес формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та реалізації задач дослідження використані такі методи: *теоретичні*: аналіз філософської, педагогічної, психологічної наукової й методичної літератури, нормативних документів з обраної теми, що дозволило уточнити понятійний апарат дослідження; порівняльний аналіз, синтез, класифікація, абстрагування; систематизація й узагальнення даних наукової літератури для узагальнення окремих поглядів і концепцій, визначення основних ідей і понять з досліджуваної проблеми, розробки концептуальних засад дослідження; *емпіричні*: обсерваційні та діагностичні (педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, тестування) для визначення рівнів сформованості творчих умінь образотворчого характеру у студентів; обговорення, аналіз передового педагогічного досвіду, процесу та продуктів творчої діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, експертне оцінювання та самооцінка для характеристики стану функціонування предмету дослідження; моделювання процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), що дозволило перевірити ефективність моделі формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів педагогічних університетів; прогностичний для прогнозування рівня сформованості творчих умінь образотворчого характеру; *статистичні*: математично-статистична обробка експериментальних даних по групі обчислювалась за допомогою формули моніторингового дослідження; ранжування, порівняння на статистичну значущість відмінностей двох груп за взаємопов'язаними, але не тотожними один одному параметрами з метою визначення достовірності дослідно-експериментальної роботи здійснювалась за допомогою критерію χ^2 -квадрата та t-критерію Стьюдента.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; описано її структуру та взаємоузгоджені складники; спроектовано алгоритм поетапного формування творчих

умінь образотворчого характеру (мотиваційно-інформаційний, репродуктивний, репродуктивно-творчий, проєктивно-творчий, коригувально-рефлексивний);

– *удосконалено* організаційно-методичні засади професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів упровадженням у навчально-виховний процес науково обґрунтованої моделі формування творчих умінь образотворчого характеру на основі системного, особистісно-діяльнісного, культурологічного та компетентнісного підходів;

– *уточнено* сутність поняття «творчі вміння образотворчого характеру»; різновиди творчих умінь образотворчого характеру з урахуванням сфери їх використання, ступеня складності, специфіки формування, змістового наповнення та особливостей творчої педагогічної діяльності; функціонально-операційний склад і прийоми формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів; виокремлено компонентно-критеріальні показники (мотиваційно-орієнтаційний, змістово-процесуальний, оцінювально-рефлексивний) та визначено рівні (високий, достатній, початковий) їх сформованості;

– *подальшого розвитку* набули науково-теоретичні положення щодо необхідності сформованості творчих умінь образотворчого характеру як показника готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності; підходи до оптимізації процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що теоретично обґрунтована та експериментально апробована структурно-функціональна модель формування творчих умінь образотворчого характеру може бути використана в процесі вузівської підготовки майбутніх вихователів.

Розроблено методичні рекомендації «Формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів». У практику вищої школи впроваджено діагностичний інструментарій для моніторингу рівня сформованості представленої групи творчих умінь.

Розроблені теоретичні положення та практичні матеріали можуть бути використані в процесі викладання курсу «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» та інших фахових методик викладачами вищих навчальних закладів, педагогічних коледжів, училищ для організації і менеджменту процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в навчальний процес Інституту розвитку дитини Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/873 від 19.04.2012 р.), кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 23/3-396 від 10.06.2011 р.), Криворізького відділу освіти виконкому Саксаганської районної в місті ради (довідка № 1482/10 від 14.06.2011 р.), кафедри дошкільної освіти Херсонського державного університету (довідка № 07-12/1826 від 19.10.2011 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати та теоретичні положення дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Розвиток творчої особистості студента як суб'єкта професійної самоактуалізації: проблеми, пошук, тенденції (Донецьк, 2009); «Сучасне дошкілля: реалії та перспективи (Київ, 2009, 2011); «Сталий розвиток

промисловості та суспільства» (Кривий Ріг, 2012); «Теория и практика педагогической науки в современном мире: традиции, проблемы, инновации» (Новокузнецк, 2013); «Непрерывное педагогическое образование в современном мире: от исследовательского поиска к продуктивным решениям» (Санкт-Петербург, 2013); интернет-конференция «Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития» (Одесса, 2014); *всеукраїнських*: «Проблеми формування педагогічного професіоналізму студентів університетів в умовах кредитно-модульного навчання» (Кривий Ріг, 2008); «Формування адекватної самооцінки як фактор реалізації професійного потенціалу особистості» (Херсон, 2009); «Психолого-педагогічні умови організації розвивального середовища в закладах освіти» (Херсон, 2010); «Стратегії та перспективи розвитку дошкільної освіти в сучасних умовах» (Мелітополь, 2011); *регіональних*: «Психологічні проблеми сучасності» (Львів, 2009); *обласних*: «Керівництво процесом створення соціокультурного простору в дошкільних навчальних закладах для розвитку загальної креативності учасників педагогічного процесу» (Кривий Ріг, 2011); науково-методичних семінарах: *всеукраїнських*: «Взаємодія вищого навчального закладу з органами освіти і науки в контексті підготовки сучасного спеціаліста дошкільної освіти» (Київ, 2007); «Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності» (Київ, 2012); *районних* «Креативна освіта для розвитку інноваційної особистості» (Кривий Ріг, 2010); «Умови формування креативної особистості» (Кривий Ріг, 2010); «Педагогічний супровід формування творчої особистості» (Кривий Ріг, 2011); *засіданнях кафедри* дитячої творчості Інституту розвитку дитини Національного університету імені М.П. Драгоманова; кафедри теорії і практики дошкільного виховання та початкового навчання, кафедри дошкільної освіти Криворізького державного педагогічного університету.

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дисертаційного дослідження відображено в 21 одноосібній публікації автора, у тому числі: 1 збірник методичних рекомендацій, 1 альбом історичних пам'яток, 1 робочий зошит для студентів вищих навчальних закладів, 8 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному науковому фаховому виданні, 5 публікацій в наукових виданнях, 4 матеріали науково-практичних конференцій і семінарів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (385 найменувань, з них 3 іноземною мовою) і додатків. Загальний обсяг дисертації – 334 сторінки (основна частина – 175 сторінок). Дисертаційна робота містить 28 рисунків на 16 сторінках, 6 таблиць на 14 сторінках, 4 додатки на 111 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження обраної проблеми, її зв'язок із науковими програмами, планами й темами; окреслено мету, задачі, об'єкт, предмет; методи дослідження, доведено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про апробацію й упровадження результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні засади формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних**

закладів» нами висвітлено стан розробленості досліджуваної проблеми формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів відповідно до концептуальних аспектів формування творчого педагога-вихователя, уточнено сутність поняття «творчі вміння образотворчого характеру»; розкрито зміст, структурні компоненти, різновиди, ознаки; охарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; з'ясована їх визначна роль у процесі підготовки студентів до творчої професійної діяльності.

Результати здійсненого аналізу сучасних теоретико-емпіричних досліджень проілюстрували відсутність єдиного підходу вітчизняних та зарубіжних науковців до тлумачення сутності поняття «творчого педагогічного вміння». Представлені погляди вчених (Н. Єсіної, Л. Загородньої, О. Кононко, К. Кулько, А. Маркової, О. Мудрик, В. Ружицького, С. Сисоєвої, С. Тітаренко, Т. Цехмістрової, Т. Шаменкової) дозволяють стверджувати, що «творчі вміння» – це дії, за допомогою яких формотворюють.

Поняття «творчі вміння образотворчого характеру» нами розглядаються як синтез творчих дій, що характеризуються усвідомленим пошуком оригінальних художньо-образних рішень. В їхній природі співвідноситься особистісне та діяльнісне, загальне та спеціальне, суб'єктивне та об'єктивне, педагогічне та психічне, теоретично-практичне та чуттєво-логічне, зовнішнє та внутрішнє. Доведено, що необхідність сформованості визначеної групи вмінь обумовлена соціальною значущістю та логікою художньо-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти. Контент-аналіз змісту навчальних курсів з фахової підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів дав підстави для визначення різновидів творчих умінь образотворчого характеру з урахуванням сфери їх використання (предметно-маніпулятивні, мовленнєво-художні, кольорографічні), ступеня складності (прості, складні), специфіки формування (інтелектуально-мовленнєві, проектувально-графічні, предметно-пластичні), змістового наповнення та особливостей педагогічної діяльності (загальні і спеціальні). Вони забезпечують міжпредметну та внутрішньо-змістову інтеграцію творчого процесу трансформації знань у дію.

Досліджена структура творчих умінь образотворчого характеру, їх функціональний і операційний склад (вимірювання, оцінювання, ієрархізація, структурування, формотворення, серіація, систематизація) конкретизують уявлення про прийоми їх утворення у студентів (аналіз, синтез, аглютинація, судження, порівняння, класифікація, гіперболізація, узагальнення, поняття, схематизація, типізація, абстрагування, умовивід, акцентуація).

Виявлено, що творчі вміння образотворчого характеру мають певні ознаки: багатофункціональність, варіативність, диференційованість, образність, інтегративність, вільність дій, згорнутість, узагальненість, алгоритмізованість. Вони забезпечують інтегральність творчих дій за допомогою основи-конструкта – конструктивно-образотворчого вміння; доповнюють ознаки категорії образності. Встановлено, що специфічними ознаками категорії образності є: попередня невизначеність змісту та форм; саморегуляція емоційного стану; індивідуалізація та багатозначність створеного, недомовленість; інтеграція емоційного та раціонального; художність. Представлені ознаки ілюструють творчість як універсальну категорію, що пронизує зміст навчальних дисциплін загального та спеціального циклів. Унормованою

характеристикою її прояву є сформованість майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу як суб'єкта життєтворчості з орієнтиром на самовдосконалення в процесі опанування предметом.

Охарактеризовано критерії сформованості творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: мотиваційно-орієнтаційний (мотиваційна спрямованість студентів на художньо-творчу діяльність; творче естетично-ціннісне ставлення до творчих умінь образотворчого характеру, прояв творчих якостей і здібностей студентом), змістово-процесуальний (засвоєння знань з фахових дисциплін, розуміння специфіки художньо-творчої діяльності, здатність генерувати ідеї; обґрунтовувати свої дії; оригінальність дій; опанування творчим умінням образотворчого характеру), оцінювально-рефлексивний (контроль за якістю формування творчих умінь образотворчого характеру, здатність до самоаналізу).

Обґрунтовано, що результативність процесу формування творчих умінь образотворчого характеру майбутніх вихователів дошкільних закладів виявляється у рівневій характеристиці досліджуваного інтегративного утворення (високий, достатній, початковий).

Високий рівень сформованості творчих умінь образотворчого характеру характеризується яскраво вираженою потребою студентів у творчій діяльності, зацікавленістю у набутті творчих умінь образотворчого характеру; гнучкістю образного мислення, здатністю генерувати ідеї, обґрунтовувати власні дії, добре розвиненою фантазією й уявою. Завдяки вільному володінню технічними навичками, основами художньо-образної мови такі студенти швидко знаходять оригінальні способи реалізації творчого задуму, створення естетично-виразного образу. Об'єктивно аналізують і оцінюють власні досягнення, усвідомлюють позитивність почуттів від якості реалізації набутого уміння.

Достатній рівень демонструють студенти, творчі вміння образотворчого характеру яких не є системними, потреба у творчій діяльності – обмежена, усвідомлення значущості творчих умінь образотворчого характеру для творчої професійної діяльності є недостатнім. Респонденти, віднесені до цього рівня, здатні створювати нові образи, але не вміють фантазувати, не сприймають цілісності структури та функцій художнього образу. Відповідно творчий задум такі студенти створюють частинами, поступово зіставляючи форму та зовнішні ознаки образу з продуктом та вимогою педагогічної задачі. У процесі реалізації творчого вміння використовують різноманітні зображально-виражальні засоби, проте не завжди враховують їх особливості під час створення образу.

Початковий рівень сформованості творчих умінь образотворчого характеру властивий студентам, у яких відсутнє бажання творчо діяти; невпевним та скутим у своїх діях. Такі студенти створюють образи за зразком, задум реалізують частково, зі сторонньою допомогою. Вони не здатні сприйняти цілісності образу, не володіють основами художньо-образної мови. Рівень самостійності при виконанні творчих завдань – незначний: переважає наслідувально-репродуктивний характер діяльності.

З'ясовано, що сформованість творчих умінь образотворчого характеру як показник професійної компетентності майбутніх вихователів свідчить про готовність студентів до керівництва образотворчою діяльністю дітей і реалізується в дизайнерському проектуванні та оформленні посібників, свят, розваг, театральних вистав, інтер'єру.

У другому розділі «**Організаційно-методичні основи формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів**» теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні та технологічні основи формування творчих умінь образотворчого характеру, запропоновано структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру та сукупність педагогічних умов ефективної її реалізації в системі університетської освіти.

Доведено, що в основі розвитку творчого вміння образотворчого характеру лежить високорозвинена здатність особистості здійснювати певні маніпуляції з поняттями, образами, ідеями у свідомості, де найголовнішим компонентом психологічного механізму поведінки людини є високий розвиток внутрішнього плану дії особистості.

Обґрунтовано алгоритм формування творчих умінь образотворчого характеру, який відображає динамічний характер формування досліджуваного феномена. Виділені етапи (мотиваційно-інформаційний, репродуктивний, репродуктивно-творчий, проєктивно-творчий, коригувально-рефлексивний) процесу формування творчих умінь образотворчого характеру забезпечують поступальний перехід досліджуваного вміння від елементарного способу орієнтування в явищі, його диференціації до виникнення творчого ставлення до способу відтворення та знаходження нової дії й прийому її реалізації. Зв'язок між творчими діями виражається в їх взаємозбагаченні та представлений в структурі творчого вміння, що характеризується універсальністю прояву з індивідуальністю забарвлення.

Розроблено структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру, яка: дає змогу спрогнозувати майбутній результат і спланувати хід діяльності для досягнення цього результату; наочно демонструє структуру створюваного об'єкта, слугує критерієм оцінювання результатів усіх циклів діяльності, які входять до спільного процесу формування творчих умінь образотворчого характеру, що базуються на визначених критеріях, компонентах, принципах, умовах, формах і методах їх формування (рис. 1). Методологічним підґрунтям для розробки структурної моделі слугували системний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний та культурологічний підходи. Вони реалізовані в ході дослідницької роботи з урахуванням принципів: культуровідповідності, усвідомленої перспективи, тематичної циклічності, синтезу та інтеграції, гуманізації, дієвості, динамічності, гнучкості, індивідуалізації, естетизації.

Виділені компоненти змодельованого процесу за змістом відповідали логіці професійно-педагогічної підготовки та забезпечили поступове вдосконалення досліджуваного феномена.

Мотиваційно-цільовий компонент розкриває мету та завдання формування творчих умінь образотворчого характеру (формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення педагогів до творчості; розвитку інтересу та усвідомлення студентами необхідності формування творчих умінь образотворчого характеру як важливої складової професійної компетентності педагога дошкільної ланки освіти).

Змістово-процесуальний компонент забезпечує оволодіння студентами необхідними для здійснення творчої діяльності образотворчого характеру знаннями та вміннями, поетапне вдосконалення досліджуваної групи вмінь (від простого творчого вміння до складного творчого вміння вищого рівня); відображає їхні

можливості у створенні нових художніх образів і спрямований на самовизначення і самовираження в індивідуальній творчій діяльності.

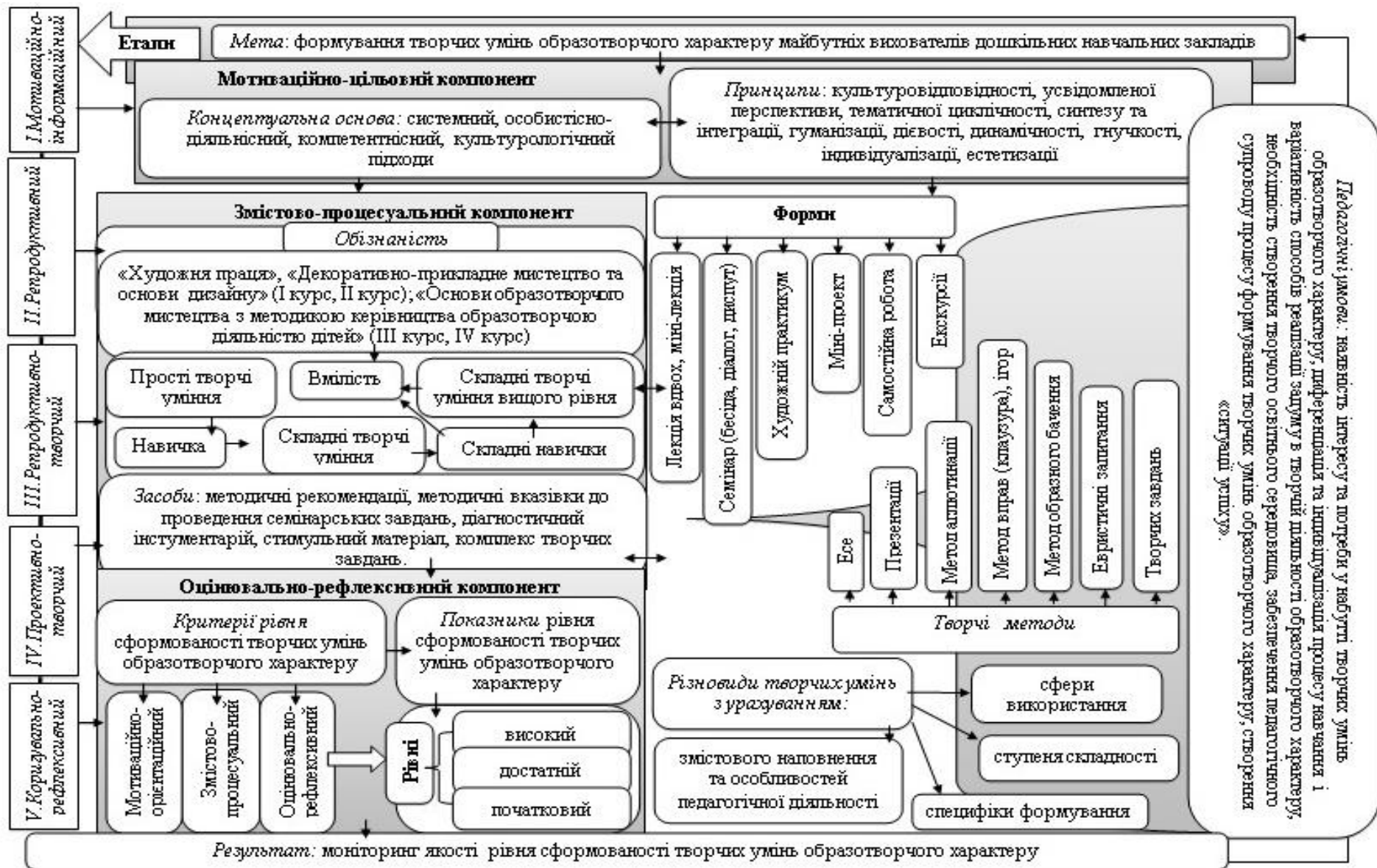

Рис 1. Модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

Змістом **оцінювально-рефлексивного компоненту** є аналіз позитивних і негативних тенденцій процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, узагальнення перспектив подальшого професійного розвитку творчої особистості майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Доведено, що розроблена модель слугує основою реалізації теоретичних положень у практичній підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійно творчої діяльності.

У третьому розділі **«Організація і результати дослідно-експериментальної роботи»** експериментально апробовано структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру, продіагностовано рівні сформованості досліджуваних умінь відповідно до розроблених критеріїв і показників; подано результати констатувального, формувального і контрольного етапів експерименту.

Дослідження охоплювало декілька етапів науково-педагогічного пошуку: констатувальний, формувальний, контрольний. В експерименті взяли участь 300 осіб (студенти Інституту розвитку дитини Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, Криворізького педагогічного університету, Херсонського державного університету; для експертного оцінювання були залучені викладачі визначених університетів). Із них: 160 студентів ЕГ і 140 студентів КГ.

Виявлення рівнів сформованості мотиваційно-орієнтаційного, змістово-процесуального та оцінювально-рефлексивного компонентів творчих умінь образотворчого характеру в ході констатувального експерименту здійснювалося за допомогою методів: рангових шкал, анкетування, спостереження, експертних оцінок та методики творчого мозкового штурму Джозефіни Фултон, тестів О. Лебори, Т. Казакової та ін.

Було з'ясовано, що індивідуальна система ціннісних орієнтацій, яка відображає потреби та спрямованість особистості на цілі, засоби творчої діяльності як особистісні показники ставлення студентів до визначеної групи умінь – низька. Було виявлено, що більшість студентів ЕГ мають достатній (41,0 %) і початковий (36,2 %) вихідний рівень сформованості творчих умінь образотворчого характеру. У контрольних групах ці показники становили 42,8% і 35,8 % відповідно. Високий рівень складав 22,8 % у експериментальних групах і 21,4 % – у контрольних.

Такі результати зумовлені недостатньою орієнтацією вищих навчальних закладів на розвиток творчих здібностей студентів та відсутністю спеціально організованої роботи з формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

На етапі формувального експерименту впроваджено розроблену структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру, яка реалізовувалася у процесі вивчення студентами фахових дисциплін: «Художня праця», «Декоративне мистецтво та основи дизайну», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей».

I етап (мотиваційно-орієнтаційний) експериментальної роботи був спрямований на розкриття філософсько-естетичного, психологічного, педагогічного аспекту проблеми творчості; на усвідомлення майбутніми вихователями творчості

як феномену людського життя та значущості творення для забезпечення краси навколишньої дійсності.

Програма дослідно-експериментальної роботи на першому етапі передбачала формування вмінь сприймати художні твори: відчувати колір, форму, усвідомлювати емоційну виразність об'єкту, здійснювати відбір засобів, що дозволяють передавати його образний зміст. З цією метою організовувалося виконання комплексу творчих практичних завдань (підготовка міні-виступу; аналіз художніх і фотоілюстрацій, скульптури; пропозиція іншої версії завершення сюжету тощо).

Рівневу характеристику мотиваційно-орієнтаційного компоненту творчих умінь образотворчого характеру було виконано за такими показниками: творче естетично-ціннісне ставлення до творчих умінь образотворчого характеру (тест Н. Вишнякової і Р. Ткач «Креативність»); – прояв творчих якостей і здібностей (за модифікованим тестом З. Зіверта «Вільність асоціацій»); – рівня обізнаності досліджуваних щодо їхніх уявлень про сутність творчого процесу (за розробленою анкетною).

Педагогічний результат цього етапу – формування потреби у художньо-творчій діяльності, оволодіння необхідним колом теоретичних знань, розвиток творчої індивідуальності студентів, формування початкового рівня оволодіння творчими вміннями образотворчого характеру.

II (змістово-процесуальний) етап експериментального дослідження передбачав залучення студентів до колективного, групового і самостійного розв'язання творчих завдань підвищеного рівня складності та спрямовувався на подальше вдосконалення творчих умінь образотворчого характеру. Його реалізація здійснювалася поетапно.

Завданням **I підетапу** було опанування творчою дією, що забезпечує формування простого творчого вміння з метою розвитку вміння відтворювати набуті знання в практичній діяльності; формування простих предметно-маніпулятивних умінь образотворчого характеру, що базуються на знаннях про використання технологічних особливостей різних матеріалів, способи конструювання виробів.

II підетап відповідав **репродуктивно-творчому рівню розвитку творчих умінь і мав на меті** вдосконалення творчої дії з метою стимулювання виникнення часткових творчих дій та вмінь для реалізації їх у різних видах діяльності; формування складних умінь образотворчого характеру (переносити властивості одного образу на інший; створювати образну цілісність ідеї – задуму шляхом комбінування невідомих елементів, експериментування, трансформування; виражати образну сутність речей, настроїв у стилізованих формах тощо). На цьому етапі пропонувалися творчі завдання, які містили необхідність у самостійному конструюванні і оздобленні виробів, розробці орнаментальних композицій; набутті досвіду використання лінії, силуету, кольору, пропорції, форми як засобів художньої виразності в створенні образу тощо. **III підетап змістово-процесуального етапу формувального експерименту** відповідав проектувально-творчому рівню сформованості творчих умінь образотворчого характеру і спрямовувався на самостійну реалізацію творчих умінь образотворчого характеру з метою створення умов для творчого використання знань і навичок з усвідомленням мотивів та способів їх виконання; подальше вдосконалення складних творчих умінь і формування творчих умінь образотворчого характеру найвищого рівня.

Теоретична підготовка в межах визначених підетапів здійснювалася шляхом актуалізації опорних загальнопедагогічних і засвоєння методичних знань під час вивчення фахових дисциплін, програми яких було розширено й доповнено.

Практична підготовка передбачала впровадження різних форм, методів і прийомів навчання. Зокрема, ефективними на цьому етапі були ігрові завдання («Намалюй лист другу або ворогу», «Знайди тінь зображеного предмета», «Відчуй себе», «Створи свій настрій», «Синквейн»), підготовка міні-презентацій, робота над проектом («Світ паперового мистецтва»), ілюстрація власне створених казок, розробка дизайну дитячого одягу тощо.

Діагностування змістово-процесуального компонента здійснювалося за такими показниками: обізнаність та творче використання знань; опанування творчим умінням образотворчого характеру; набуття досвіду реалізації творчих умінь образотворчого характеру (модифікована анкета Т. Казакової).

У результаті реалізації змістово-процесуального етапу у студентів були сформовані складні творчі вміння образотворчого характеру найвищого рівня.

У межах **III етапу** експериментального дослідження (**оцінювально-рефлексивного**) робота спрямовувалася на розвиток умінь удосконалення творчої праці, аналізу та самоаналізу як необхідної складової готовності педагога до професійної діяльності. Відповідно перед студентами ставилися завдання, розв'язання яких сприяло формуванню вмінь інноваційно-пошукової діяльності педагога у галузі методики образотворчої діяльності та вмінь творчо застосовувати кращий педагогічний досвід; збагачувало досвід використання інноваційних технік створення різноманітних художніх образів тощо.

Основним показником, за яким діагностувався оцінювально-рефлексивний компонент, була оцінка якості формування творчих умінь образотворчого характеру, яка здійснювалася у процесі захисту-презентації власне виконаних студентами робіт.

Сформованість оцінювально-рефлексивного компоненту творчих умінь образотворчого характеру засвідчила про готовність майбутніх вихователів творчо діяти в нестандартних педагогічних ситуаціях, рефлексивно відображати «внутрішню картину світу» вихованців-дошкільників через їхню художньо-творчу діяльність, цілеспрямовано її перетворювати, поглиблювати, розвивати.

Узагальнені показники рівнів сформованості творчих умінь образотворчого характеру на контрольному етапі експерименту визначались відповідно до формули моніторингу:

$$S = \frac{\max}{\min} \cdot 100,$$
 де S – рівень сформованості творчого уміння образотворчого характеру, \max – кількість балів, набраних студентом, \min – кількість показників, за якими оцінювалися творчі вміння. Результати представлені на рис. 2.

Позитивною є динаміка сформованості творчих умінь образотворчого характеру у студентів експериментальних груп за рахунок збільшення відсотка студентів з достатнім (на початку експерименту – 41,0 %, після проведення експериментального дослідження – 46,1 %) і високим рівнем опанування творчими вміннями образотворчого характеру (до експерименту – 22,8 %, після – 44,4 %). У студентів контрольних груп динаміка є незначною: позитивні зміни спостерігаються

за рахунок збільшення відсотка студентів із достатнім рівнем опанування творчими вміннями образотворчого характеру (на початку експерименту він складав 42,8 %, після – 51,2 %) і зменшення відсотка студентів із початковим рівнем сформованості творчих умінь образотворчого характеру (35,8 % і 24,7 % відповідно).

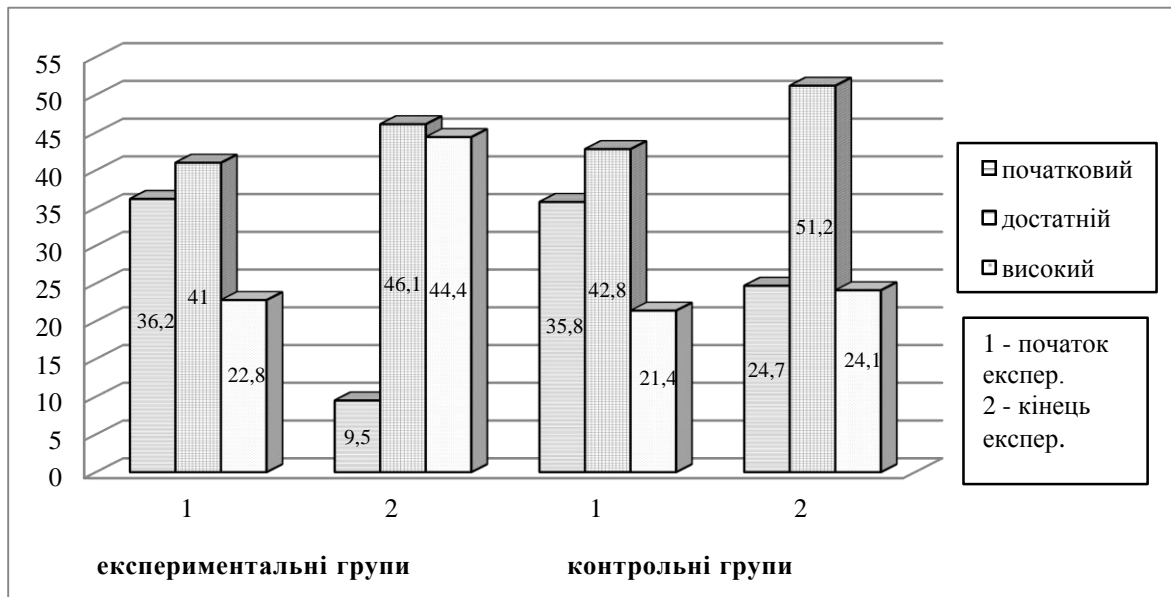

Рис. 2. Моніторинг рівня сформованості творчих умінь образотворчого характеру в студентів експериментальних і контрольних груп

Аналіз одержаних результатів свідчить про те, що якісний показник означеного процесу в експериментальних групах на кінець експериментального дослідження збільшився на 26,7 %, а в контрольних групах на 11,1 %.

Для перевірки ефективності експериментально-дослідної роботи використовувалися методи математичної статистики (χ^2 – критерію). Рівняння для цієї функції мало такий вигляд: $\chi^2 = \sum_{k=1}^m \frac{(V_k - P_k)^2}{P_k}$, де P_k – частота результатів спостережень, зроблених до експерименту (%); V_k – частота результатів спостережень, зроблених після експерименту; m – загальна кількість рівнів сформованості творчих умінь образотворчого характеру у студентів ($m = 3$).

Отже, безпосереднє обчислення за формулою показало зміни щодо рівнів сформованості творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів настільки істотними, що ймовірність похибки практично дорівнює нулю.

Таким чином, результати експерименту свідчать, що результативність процесу формування творчих умінь образотворчого характеру обумовлена впровадженням у навчальний процес структурно-функціональної моделі і переконують у доцільності її подальшого впровадження у процес професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне обґрунтування і розв'язання проблеми формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів шляхом розробки та впровадження у навчальний процес структурно-функціональної моделі формування творчих умінь образотворчого характеру. Теоретичний аналіз проблеми та отримані результати експериментально-дослідної роботи дозволили зробити такі висновки:

1. Вивчення філософських та наукових джерел, найважливіших законодавчих та нормативно-правових документів у галузі освіти дозволило обґрунтувати думку про те, що формування творчої особистості майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу як сутнісної якості і особистості є важливим і складним завданням професійної підготовки. Актуальність і розв'язання зумовлена тим, що сучасне суспільство все більше потребує непересічної, яскравої, творчої особистості, яка сама визначає пріоритети свого розвитку, прагне до постійного самовдосконалення впродовж життя, розвитку своєї особистості та професійної діяльності, є здатною до продукування нових ідей, прийняття нестандартних рішень у складних ситуаціях.

Доведено, що могутнім чинником розвитку творчої особистості майбутнього вихователя є образотворче мистецтво, яке завдяки своїй універсальності розвиває візуальний і сенсорний досвід, поглиблює знання, впливає на емоційно-почуттєву сферу, оперуючи при цьому основними художніми засобами, пов'язаними із зоровим сприйняттям (кольором, формою, простором тощо).

2. З'ясовано сутність та функціонально-операційний склад «творчих умінь образотворчого характеру». Досліджувана група вмінь розглядається як синтез творчих дій, що характеризуються усвідомленим пошуком оригінальних художньо-образних рішень. Виявлено, що різноманітність досліджуваних умінь (предметно-маніпулятивні, мовленнєво-художні та кольорографічні) зумовлена сферою використання, специфікою формування (інтелектуально-мовленнєві, проектно-графічні, предметно-пластичні), ступенем складності (прості, складні), змістом і особливостями творчої педагогічної діяльності (загальні – творчі педагогічні, спеціальні – творчі художні). Визначено, що структура творчих умінь образотворчого характеру складна, має операційний склад, основу якого складають логічні та чуттєві прийоми.

Встановлено критерії сформованості творчих умінь образотворчого характеру, які відображають: рівень сформованості мотивації студентів до оволодіння творчими вміннями образотворчого характеру як необхідними для майбутньої професійної діяльності; рівень оволодіння спеціальними знаннями з фахових дисциплін; розвитку творчої активності, образності і продуктивності творчої уяви та фантазії, інтуїтивного пошуку оригінальних ідей; рівень сформованості умінь інтегрувати мистецький досвід у розв'язання художньо-творчих завдань, швидкого пошуку нового способу творчої дії, входження в уявний образ дії, прийняття різноманітних творчих рішень; ступінь розвитку незалежних і критичних оцінних суджень щодо якості реалізації набутого вміння. Визначено рівні сформованості творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів: високий, достатній, початковий.

3. Розроблено структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру, яка складається з комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів (мотиваційно-орієнтаційного, змістово-процесуального, оцінювально-рефлексивного) і забезпечує поетапне формування досліджуваних умінь. На мотиваційно-орієнтаційному етапі експериментального дослідження здійснювалося мотивування студентів щодо оволодіння досліджуваними вміннями та формування наукової основи вмінь – засвоєння студентами знань про природу творчої діяльності та специфіку творчої діяльності образотворчого характеру.

Формування вмінь у межах репродуктивного, репродуктивно-творчого та проєктивно-творчого етапів здійснювалося на змістово-процесуальному етапі дослідження. Оволодіння студентами творчими вміннями образотворчого характеру на репродуктивному етапі передбачало опанування творчою дією, що забезпечує формування простого творчого вміння шляхом відтворення. Сформованість умінь репродуктивно-творчого характеру забезпечувалася трансформацією творчого вміння від часткового відтворення заздалегідь заданих зразків з елементами наслідування до вміння створення нового образу шляхом комбінування відомих елементів. Проєктивно-творчий етап формування творчих умінь образотворчого характеру передбачав сформованість у студентів умінь створення образу шляхом комбінування невідомих елементів, експериментування, створення нового художнього образу шляхом синтезу та трансформації різних елементів, кольорів. Коригувально-рефлексивний етап реалізовувався у межах оцінювально-рефлексивного етапу дослідження і забезпечував розвиток умінь корекції отриманого результату, передбачення шляхів його можливого вдосконалення.

Розроблений алгоритм забезпечує динамічний перехід творчих умінь образотворчого характеру від усвідомлення студентами необхідності оволодіння досліджуваними вміннями (через організацію розв'язання різноманітних творчих завдань) до сформованості досліджуваних умінь на такому рівні, який здатний забезпечити їхню готовність до художньо-творчого розвитку дошкільників.

Кількісна і якісна інтерпретація результатів формувального експерименту довела ефективність упровадження у процес підготовки майбутніх вихователів структурно-функціональної моделі формування творчих умінь образотворчого характеру, розробленої на основі положень системного, особистісно-діяльнісного, культурологічного та компетентнісного підходів.

В експериментальних групах показник високого рівня сформованості творчих умінь образотворчого характеру зріс майже вдвічі (до експерименту він становив 22,8 %, після – 44,4 %). Збільшилася кількість студентів з достатнім рівнем сформованості творчих умінь образотворчого характеру (до експерименту вона складала 41 %, після – 46,1 %). Значно зменшилася (на 26,7%) кількість студентів з початковим рівнем сформованості творчих умінь образотворчого характеру (до експерименту – 36,2 %, після – 9,5 %).

4. Для підвищення ефективності подальшої роботи, зорієнтованої на розв'язання окресленої проблеми підготовлено: методичні рекомендації із формування у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів творчих умінь образотворчого характеру у процесі вивчення ними фахових дисциплін; різноманітні творчі завдання, вправи та ігри; діагностичний інструментарій і стимульний матеріал.

Поставлені завдання повністю виконано, однак проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, оскільки в його ході виявлені запитання, що становлять важливий теоретичний і практичний інтерес.

Подальшого дослідження потребують розроблення теоретико-методичних засад ступеневої підготовки майбутніх «спеціалістів» і «магістрів» «Дошкільної освіти» до творчої професійної діяльності в галузі менеджменту і викладання образотворчого мистецтва.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Методичні рекомендації, навчальні посібники

1. Бадіца М.В. Формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : методичні рекомендації [для викладачів вищ. пед. навч. закладів, методистів, вихователів, студентів] / Марина Володимирівна Бадіца ; КПІ ДВНЗ «Криворізький національний університет». – Кривий Ріг : КНУ, 2013. – 50 с.

2. Архітектурний ансамбль Криворіжжя. Альбом історичних пам'яток. Ч. 1 / авт. колектив: К. Болотникова, К. Височина, А. Красних [та ін.] ; наук. кер. М. Бадіца. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2013. – 48 с.

3. Архітектурна спадщина Кривого Рогу : робочий зошит для студентів вищ. навч. закл. Ч. 2 / авт. колектив: Ю. Павленко, О. Присяжна, Н. Прокопенко [та ін.] ; наук. кер. М. Бадіца. – Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2013. – 27 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

4. Бадіца М.В. До проблеми формування творчої особистості майбутнього вихователя дошкільного закладу / М.В. Бадіца // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наук. та наук.-метод. праць Криворізького державного педагогічного університету. – 2007. – Вип. 17. – С. 293–299.

5. Бадіца М.В. До проблеми педагогічного супроводу індивідуального розвитку студента в умовах вищої школи / М.В. Бадіца // Наукові записки НПУ ім. М.П. Драгоманова. Педагогічні та історичні науки : зб. наук. ст. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. LXXVIII (78). – С. 22–27.

6. Бадіца М.В. Загальна характеристика різних підходів щодо формування творчого фахівця дошкільного закладу / М.В. Бадіца // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Педагогіка, психологія і соціологія. – 2009. – Вип. 4 (146). – С. 98–103.

7. Бадіца М.В. Критеріальні показники рівня сформованості творчих умінь образотворчого характеру у студентів / М.В. Бадіца // Педагогіка вищої та середньої школи : збірник наук. праць Криворізького державного педагогічного університету. – 2010. – Вип. 27. – С. 89–95.

8. Бадіца М.В. Формування творчих умінь образотворчого характеру / М.В. Бадіца // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : збірник наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 16 (26). – С. 6–10. – Спец. вип.: Літературно-мистецька освіта: традиції, новації, перспективи.

9. Бадіца М.В. Педагогічне мистецтво як джерело формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів / М.В. Бадіца // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Педагогіка : збірник наук. праць. – 2011. – Вип. 7. – С. 126–131.

10. Бадіца М.В. Педагогічні умови формування творчих умінь образотворчого характеру майбутнього професіонала дошкільної освіти / М.В. Бадіца // Педагогічний альманах : збірник наук. праць. – Херсон : РПО, 2012. – Вип. 15. – С. 107–111.

11. Бадіца М.В. Творчий потенціал образотворчого мистецтва / М.В. Бадіца // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2012. – Вип. 11. – С. 311–315.

Стаття в іноземному науковому фаховому виданні

12. Бадица М.В. Влияние медиакультуры на формирование творческих умений изобразительного характера у будущих воспитателей дошкольных учебных заведений / М.В. Бадица // Непрерывное педагогическое образование в современном мире: от исследовательского поиска к продуктивным решениям [к 20-летию НИИ НПО РГПУ им. А.И. Герцена] : сборник статей. Ч. 1. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2013. – С. 86–90.

Статті у наукових виданнях

13. Бадіца М.В. Характеристика творчих умінь образотворчого характеру майбутніх фахівців дошкільних навчальних закладів / М.В. Бадіца // Вісник Інституту розвитку дитини. Філософія, педагогіка, психологія. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 2. – С. 48–53.

14. Бадіца М.В. Умови формування креативної особистості / М.В. Бадіца // Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації : збірник наук. і навч.-метод. праць Криворізького державного педагогічного університету. – 2010. – Вип. 1. – С. 77–81.

15. Бадіца М.В. Креативна освіта як чинник розвитку інноваційної особистості / М.В. Бадіца // Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації : збірник наук. і навч.-метод. праць Криворізького державного педагогічного університету. – 2011. – Вип. 2. – С. 96–99.

16. Бадіца М.В. Формування творчої особистості як стратегічна мета освіти / М.В. Бадіца // Керівництво процесом створення соціокультурного простору в дошкільних навчальних закладах для розвитку загальної креативності учасників педагогічного процесу : зб. наук. і наук.-метод. праць Криворізького державного педагогічного університету. – 2011. – С. 130–133.

17. Бадіца М.В. Педагогічні фактори формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів [Електронний ресурс] / М.В. Бадіца // Научные исследования и их практическое применение. Современное состояние и пути развития : сб. науч. трудов SWorld. – Иваново : МАРКОВА АД, 2014. – Вип. 3(36). – Т. 12. – С. 3–9. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua> ; ЦИТ : 314-067.

Матеріали і тези конференцій і семінарів

18. Бадіца М.В. Проблема психолого-педагогічної підготовки творчого спеціаліста дошкільного закладу у сучасній вищій школі / М.В. Бадіца // Психологічні проблеми сучасності : VI наук.-практ. конф. студ. та молод. вчених, 14–15 травня 2009 р. : тези доп. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 18–19.

19. Бадіца М.В. Стратегія педагогічної підтримки творчого становлення майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу / М.В. Бадіца // Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності : матеріали Всеукр. наук.-метод. семінару «Інноваційні технології в дошкільній освіті України: розвиток дитячої обдарованості та креативності», 19 квітня 2012 р. / Інститут розвитку дитини НПУ імені М.П. Драгоманова. – К. : НЦ «МАНУ», 2012. – С. 19–22.

20. Бадіца М.В. Система творчих завдань як засіб формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів / М.В. Бадіца // Сталий розвиток промисловості та суспільства : матеріали міжнар. наук.-техн. конф., присвяченої 80-річчю Дніпропетровської області та 90-річчю ДВНЗ «Криворізький національний університет», 22–25 травня 2012 року, Кривий Ріг. Т. 2 / відп. ред. М.І. Ступнік. – Кривий Ріг : ТОВ «Центр-Прінт», 2012. – Вип. 3(144). – С. 4.

21. Бадіца М.В. Формирование профессиональной компетентности будущего воспитателя дошкольного учебного заведения / М.В. Бадіца // Теория и практика педагогической науки в современном мире: традиции, проблемы, инновации. – практ. конф. «Теория и практика педагогической науки в современном мире: традиции, проблемы, инновации», Новокузнецк, 14 февр. 2013 г. В 3 ч. Ч. 1 / Министерство образования и науки РФ, Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Кузбасская государственная педагогическая академия». – Новокузнецк : КузГПА, 2013. – С. 126–128.

АНОТАЦІЇ

Бадіца М. В. Формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2014.

Дисертація присвячена проблемі формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

У результаті дослідження вперше розроблено та експериментально апробовано структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; обґрунтовано педагогічні умови формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Уточнено сутність поняття «творчі вміння образотворчого характеру», різновиди творчих умінь образотворчого характеру з урахуванням сфери їх використання, ступеня складності, специфіки формування, змістового наповнення та особливостей творчої педагогічної діяльності; ознаки їх прояву; особливості категорії образності; типологічні групи, функціонально-операційний склад і прийоми формування;

критерії, показники та рівні сформованості представленої групи умінь; з'ясована їх визначна роль у підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: творча діяльність, творчі вміння образотворчого характеру, модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, творча особистість, професійна компетентність.

Бадица М. В. Формирование творческих умений изобразительного характера у будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2014.

В диссертации исследуется проблема формирования творческих умений изобразительного характера у будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. «Творческие умения изобразительного характера» рассматриваются в исследовании как синтез творческих действий, который обеспечивает осознанный поиск оригинальных художественно-образных решений. В их природе соотносятся личностное и деятельностное, общее и специальное, субъективное и объективное, педагогическое и психическое, теоретически практическое и чувственно-логическое, внешнее и внутреннее. В процессе исследования впервые создана структурно-функциональная модель формирования творческих умений изобразительного характера у будущих воспитателей дошкольных учебных заведений; рассмотрены организационно-методические и технологические основы представленного процесса. Обосновано алгоритм формирования творческих умений изобразительного характера, отражающий динамичный характер формирования исследуемого феномена. Выделенные этапы (мотивационно-информационный, репродуктивный, репродуктивно-творческий, проективно-творческий, коррекционно-рефлексивный) процесса формирования творческих умений изобразительного характера обеспечивают переход исследуемого умения от элементарного способа ориентирования в явлении, его дифференциации к возникновению творческого отношения к способу воспроизведения и нахождения нового действия и приема его реализации.

На основе анализа литературных источников конкретизированы сущность понятия, содержание, виды и структура творческих умений изобразительного характера как важного показателя профессиональной компетентности, что проявляется в готовности студентов к профессиональной творческой деятельности. Определены критерии, показатели и уровни процесса формирования творческих умений, которые позволяют определить степень руководства творческим процессом.

Доказано, что могучим фактором развития творческой личности будущего воспитателя является изобразительное искусство, которое благодаря своей универсальности развивает визуальный и сенсорный опыт, углубляет знание, влияет на эмоционально-чувственную сферу, оперируя при этом основными художественными средствами, связанными со зрительным восприятием (цветом, формой, пространством и тому подобное).

Разработанные методические рекомендации позволяют исследовать особенности процесса формирования творческих умений изобразительного характера у студентов педагогических университетов в процессе их профессионального становления.

Предложенный алгоритм обеспечивает динамический переход творческих умений изобразительного характера от осознания студентами необходимости овладения исследуемыми умениями (через организацию решения разноуровневых творческих заданий) к сформированности исследуемых умений на таком уровне, который способен обеспечить их готовность к художественно творческому развитию дошкольников.

Количественная и качественная интерпретация результатов формирующего эксперимента довела эффективность внедрения в процесс подготовки будущих воспитателей структурно функциональной модели формирования творческих умений изобразительного характера, разработанной на основе положений системного, личностно-деятельностного, культурологического и компетентностного подходов.

Ключевые слова: творческая деятельность, творческие умения изобразительного характера, модель формирования творческих умений изобразительного характера у будущих воспитателей дошкольных учебных заведений, творческая личность, профессиональная компетентность.

Baditsa M.V. The process of forming of future pre-school teachers' artistic creative abilities. – Manuscript.

The thesis for the candidate's degree in Pedagogics on speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2014.

The thesis is devoted to the problem of forming pre-school teachers' artistic creative abilities.

The research has resulted in developing and experimental testing a structural functional model of forming future pre-school teachers' artistic creative abilities as well as has given grounds for pedagogical conditions to implement it.

The dissertation determines the notion of artistic creative abilities, gives a broad outline of their variety in accordance with the sphere of their usage, degree of complexity, specific character of their formation, their content and particular features of creative activity, signs of display, peculiarities of such a category as “creativity”, typological groups, functional-operating content and ways of its developing, criteria, indices and levels that form the above cluster of abilities. The author of the research clarifies a significant role of the above constituting elements while preparing future pre-school teachers.

Keywords: creative activity, artistic creative abilities, model of forming future preschool teachers' artistic creative abilities, creative personality, professional competence.

БАДЦА Марина Володимирівна

**Формування творчих умінь образотворчого характеру
у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів**

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Підписано до друку 7.11.2014.

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,14. Авт. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Друкарня С. Г. Щербенка

вул. Рокоссовського, 5/3, м. Кривий Ріг, 50027.

(0564) 92-20-77

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4561 від 13.06.2013.